

PROSTOR IMA MOČ

Space Has Power

Kot družba se vse bolj zavedamo, kako zelo prostor vpliva na nas – na naše življenje, zdravje, počutje, uspešnost, varnost in zadovoljstvo. V tej perspektivi se postavlja zelo pomembno vprašanje, kako se to zavedanje zrcali v namernih prostorskih spremembah in kako le-te posledično vplivajo na naš drugačen način vedenja in čutenja. V okviru projekta Pogum (POdjetnost Gradnik za-Upanja Mladih) smo s tem namenom izpostavili vprašanje o redefiniciji odnosa med prostorom in načini poučevanja. Skozi projekt smo v tej perspektivi naslovili raznolike vidike, ustreznost obstoječih šolskih prostorov za namen sodobnega načina poučevanja prek izkušnje, njihovo funkcionalnost in kakovost arhitekturne zasnove. Kakšne občutke porajajo ti prostori, ali so prijetni in vzpodbujajo učni proces, ali se v njih dobro počutijo otroci in zaposleni, ali so prostori zasnovani fleksibilno, večuporabno, kakšna je njihova akustika, naravna prezračevnost, osvetljenost. Poleg notranjih prostorov je enako pomembna tudi urejenost šolske okolice, igralne in športne površine, šolski vrt, prostori za druženje in s tem povezane vsebine, opremljenost ter klimatska ugodnost.

V svojem bistvu je namreč prostor fizično okolje, v katerem ljudje živimo in delamo, arhitektura pa je veliko več kot le grajeno okolje, je tudi del naše kulture. Je neke vrste izraz nas samih in našega pogleda na svet. Arhitektura ne vpliva na družbo le na nezavedni ravni, določa tudi naše delovanje in čustvovanje. V tem smislu lahko dobra arhitektura pripomore k razvoju družbe. Arhitektura je namreč tista umetniška zvrst, ki je vedno prisotna za vse izmed nas in je

Projekt Pogum, v katerem je sodeloval Center arhitekture Slovenije, je od samega začetka predstavljal ključno platformo za sodelovanje z osnovnimi šolami, ki so za namen osvojitve osnovnega znanja o pomenu in ustvarjanju kakovostnega prostora izbrale prav to ključno temo. Poleg bistvenih vrednot arhitekturnega prostora, ki jih je Center arhitekture Slovenije posredoval sodelujočim, je bilo ključno navdušiti pedagoge nad razumevanjem in občutki, ki jih nudi arhitektura. Predlagali smo vzpostavitev sodelovanja z arhitekti, urbanisti, krajinskimi arhitekti ali drugimi strokovnjaki s področja urejanja prostora v svojem okolju. Tako se bo znanje širilo, prepletalo in implementiralo v skupno dobro, tudi po zaključku projekta.

neizogibni del družbe. Zato je pomemben prav vsak poseg v prostor, morda toliko bolj v prostor, ki vzgaja in gradi temelje naših najmlajših.

Prostori vzgoje, učenja in poučevanja imajo še posebno moč. Gradijo dolgotrajni okvir našim razvojnim procesom, takrat spoznavamo svet, izgrajujemo svoje vrednote, znanje, čustva. Tako kot prostor na svojevrsten način narekuje naše obnašanje, lahko tudi naše delovanje redefinira prostor, ga predružači. V tem smislu je ves čas vzpostavljen dialog med prostorom in uporabnikom. Izgrajuje se vez, ki pomeni vzajemno soustvarjanje. S tem namenom smo v projektu Pogum izpostavili temeljna znanja in orodja, ki uporabnikom omogočajo soustvarjanje funkcionalnega, prijetnega in stimulatívnega šolskega prostora.

V projektu sodelujoči učenci (po vertikali in horizontali) so na področju prostora dosegali cilje, ki so izgrajevali njihov odgovorni odnos do prostora, njihovo zavest o trajnostnih vidik urejanja prostora (npr. uporaba lokalnih materialov, s čimer se izognemo čezmernim izpustom CO₂) ter pomen ponovne uporabe materialov, predmetov in opreme. Učenci so bili tudi povabljeni, naj se aktivno vključujejo v procese urejanja prostora v sodelovanju s pedagogi in raznimi prostorskimi strokovnjaki.

Aktivnosti, ki so potekale v okviru projekta na posameznih šolah, so obsegale zelo širok nabor, od preoblikovanja in preurejanja obstoječih šolskih prostorov (hodnika s knjižnimi kotički, skupnega prostora za učenje in druženje, urejene okolice šole, namenskega prostora za rekreacijo itd.), preučevanja potencialov degradiranih prostorov v lokalnem okolju (v bližnji okolici šole, na poti v šolo), analize šolskih prostorov s predlogi umestitve novih vsebin in načinov uporabe (naša ulica je lahko igrišče), prilagoditev obstoječih šolskih prostorov z odpiranjem le-teh v naravo, analize zunanjih prostorov šole s predlogi za umeščanje novih vsebin (dvorišče, igrišče, skričališče, počivališče itd.) do vključevanja različnih deležnikov (krajani, starši, soro-dniki, lokalne oblasti) v procese preurejanja na različnih nivojih projekta. Šola je namreč zelo vpeta v lokalno skupnost, zato je ključno, da postane prijetno zbirališče učencev in drugih starostnih skupin, ki lahko kakor koli pripomorejo k načinu njene prenove in realizacije. Posledično se tako lahko spremlja vpliv preoblikovanega prostora na uporabnike s preverjanjem preureditev na počutje vseh uporabnikov, v fazi načrtovanja, izvajanja in po zaključku izvedbe.

Center arhitekture Slovenije je v projektu Pogum sodeloval kot konzorcijski partner za področje Prostora. Prek sodelovanja s šolami je ključna skupna ugotovitev o nujni implementaciji obstoječih šolskih prostorskih modelov in prostorskih priporočil, ki lahko porodijo nove, sodobne metode poučevanja, in obratno.

Priporočila za snovanje prostorov šole naj se premislijo v perspektivi naslednjih vidikov:

Organizacijska fleksibilnost in večnamenskost

Razmeščanje elementov opreme in šolskih rekvizitov naj omogoča raznolike načine poučevanja in učenja. Zagotovi naj se enostavna dinamika komunikacije med pedagogom in učencem, ko prostor in oprema podpirata sproščenost, povezanost sodelujočih. Uprizarjanje prostora naj sledi

želenemu načinu poučevanja in učenja ter obratno. Pomembno je, da prostor omogoča učenje brez poučevanja ter razne oblike izkustvenega učenja.

Ustrezna uporaba akustike

Pri oblikovanju notranjosti šol naj se celostno obravnava prostorska akustika – veda, ki preučuje potovanje zvoka skozi prostor. Zvok se prenaša z valovanjem, ko se odbije od gladke površine (stene, stropa, stekla, kovine, umetne mase), potuje od ene gladke površine do druge, ustvarja

Sodelovanje OŠ Ivana Groharja Škofja Loka s Centrom arhitekture Slovenije v projektu Pogum

Koordinatorica projekta v OŠ: Helena Matičič Hostnik

VODJA DEJAVNOSTI NA OŠ S STRANI CENTRA ARHITEKTURE SLOVENIJE: ARHITEKTKA ŠPELA KUCHAR

Ob dnevu šole se je Osnovna šola Ivana Groharja v Škofji Loki odločila pripraviti arhitekturni natečaj za 4., 6. in 8. razred. Za svoje raziskovalno vprašanje so si izbrali: Kako izboljšati zavest učencev, da so pomembni deležniki pri urejanju prostora?

Priprave so stekle avgusta, ko smo imeli uvodno izobraževalno predavanje za učitelje, v katerem smo jim, s prilagojenimi strokovnimi argumenti, pojasnili pomen oblik, barv, materialov, svetlobe, akustike, organizacije in elementov na dojetje prostora. Učitelji so bili opolnomočeni z novimi znanji in vedenjem, kako močno prostor vpliva na učence in pedagoge in proces poučevanja ter smiselnostjo spoprijeti se s preoblikovanjem prostorov šole za višjo kakovost podajanja in sprejemanja znanja. V nadaljevanju so pedagogi pripravili anketo, v kateri so pred natečajnim dnem vsi učenci od 1. do 9. razreda sporočili, kaj jih v prostoru šole moti in kaj bi lahko spremenili s skupnimi močmi. Anketa jih je usmerila v opazovanje šolskih prostorov in njihovo vrednotenje, kar je bila osnova za nadaljnje aktivnosti. Učenci so bili zaproseni, naj se prepustijo navdihu in poleg realnih idej zapišejo tudi tiste, ki se jim morda zdijo trenutno neuresničljive. Cilj je bil pridobiti nabor idej za prenovo šole, ki bi pri učencih vzpodbudila raziskovanje, nekonvencionalne načine učenja ter telesno aktivnost. Iz ankete je bilo razvidno, da so učenci prepoznali osem prostorov v šoli ter okolici, ki bi jih bilo smiselno preoblikovati.

Učitelji so po zaključku ankete razdelili učence v osem heterogenih skupin, vsaka skupina je dobila v razmislek, kako preurediti določen prostor. Znotraj skupine so se učenci razdelili v manjše skupine po svojih željah, običajno po štiri do pet učencev. Učenci so bili naprošeni, naj po spletu ali v knjižnici iščejo vire, ki jim bodo v pomoč pri razmišljanju in delu.

V Centru arhitekture Slovenije smo za učence pripravili tudi uvodno predavanje o pomenu kakovostnega prostora za naše počutje, učenje, zbranost, ustvarjalnost ... Predstavili smo pomen barv, svetlobe, zvoka ter primere dobrih praks na področju urejanja šolskih prostorov. Učence smo pozvali k sodelovanju in deljenju lastnih izkušenj s področja urejanja prostora. Po zaključku pre-

davanja so odšli v razrede, kjer so v času štirih šolskih ur pripravili predloge preureditev izbranega šolskega predloga, s skicami, risbami, načrti in maketami. Materiale za delo so predhodno pripravili učitelji (barvni papir, svinčniki, barvice, kolaž papir, lepilo, škarje, šelešamer, karton za makete, paličke, vejice zelenja, škatlice manjših embalaž – zdravila, kozmetika itd.). Učitelji in arhitektka Centra arhitekture Slovenije smo obiskovali posamezne skupine in jih usmerjali ter spodbujali. Nastali so zanimivi prikazi idej, ki so jih posamezne skupine tudi predstavile. Njihovi izdelki so bili tudi razstavljeni na šoli.

Pandemija covid-19 je prekinila konkretne aktivnosti, ko bi morali začeti z realizacijo idej v okviru rednega pouka ali izbirnih predmetov. Naj naštejemo le nekatere ideje, ki bodo realizirane, ko se bo stanje normaliziralo in bodo učenci spet v šoli: prenovila se bo miza dežurnega učenca, cvetlične lončnice bodo opremljene s tablicami in zapisi o značilnostih posameznih rastlin, nastale bodo silhuete iz nalepk na steklih pri sanitarijah, izdelal se bo ristanc s kemijskimi elementi, na vrtu bodo nastale visoke grede z zelenjavo in cvetjem, na vrtu pa drevesna debela namesto klopi, za pouk v naravi.

V okviru naštetih aktivnosti so učenci krepili ne le odnos do prostora, ampak tudi številne kompetence podjetnosti, kar je pomemben cilj projekta Pogum, od odkrivanja priložnosti, ustvarjalnosti in kreativnosti, etičnega razmišljanja, ustvarjanja vizij, nabora in vrednotenja idej ter trajnostnega razmišljanja (področje Ideje in priložnosti), motivacije in vztrajnosti, učenja, analize, kritičnega razmišljanja, mobilizacije virov in vključevanja drugih, finančne pismenosti v času materializacije idej (področje viri) ter zaznavanja in reševanja problemov, samoiniciativnosti, sodelovanja, načrtovanja in vodenja, obvladovanja negotovosti ter izkustvenega učenja (področje akcija).

Skozi projekt Pogum se je v procesu dela učencev potrdilo izhodišče raziskovalnega vprašanja, da so kot deležniki pri urejanju prostora bolj motivirani za iskanje idej in spoštljivi do predlaganih rešitev skupnega šolskega prostora.

odboje, ki v prostoru ustvarijo zvok. Zmanjšanje hrupa v šolskih prostorih je npr. zelo pomembno pri otrocih z avtistično motnjo. Čezmerne obremenitve s hrupom (zaradi različnih dejavnosti, ki potekajo vzporedno v prostoru šole, skupne dejavnosti, odmori itd.) naj se v prostorih šole rešujejo sistemsko in ne le z ad hoc dodajanjem oblog, brez celostne obravnave prostora s strokovnjakom. Bivanje v akustično ustreznih prostorih vpliva na zdravje in počutje uporabnikov.

Naravna svetloba

Pomemben izziv pri oblikovanju šolskih prostorov naj postane zagotavljanje optimalne količine naravne svetlobe. Zadostna količina naravne svetlobe v šolskih prostorih povzroči boljše počutje in blagodejno vpliva na zdravje ter koncentracijo učencev ter pedagogov. Poleg naravne svetlobe je pomembno zagotoviti tudi zadostne in kakovostne vire umetne svetlobe.

Barve

Barve naj se premislijo celostno, kot pomemben element oblikovanja šolskega prostora, saj lahko zelo intenzivno vzbujajo raznolika občutja. Veda, ki preučuje vpliv barv na ljudi, se imenuje psihologija barv. Vsaka barva prebudi določene čustvene odzive in dobro je, da pri oblikovanju šolskih prostorov to upoštevamo že v fazi načrtovanja le-teh. V šolskih prostorih naj se stremi k izbiri nevtrálnih barv, ki so lahko okvir številnim dejavnostim in izdelkom učencev. V posebnih okoliščinah se lahko uporabijo močnejše barve, ki v določenem prostoru nosijo pomenski poudarek. Z barvami lahko pričaramo zanimive vizualne učinke, ko strop prebarvamo v temno barvo, je občutek višine prostora nižji. Če s temnimi barvami obarvamo stene, se prostor optično zoži.

Materiali

Posebno pozornost naj se v šolskih prostorih posveti izboru materialov, tako gradbenokonstrukcijskih kot tudi nekonstrukcijskih. Prednost naj imajo trajnostni in naravni materiali, ki so trpežni in enostavni za vzdrževanje. Material z barvo, toploto in teksturo gradi občutenje prostora, njegovo obliko, izraz in prijetnost.

Arhitekturo lahko spoznavamo na različne načine, izobraževanje o prostoru zato nudi številne možnosti tudi za razvoj individualnih spretnosti posameznika. Arhitekturo lahko nekateri izražajo z besedami, drugi z risbo, tretji s tridimenzionalnimi strukturami. Arhitektura je povezovalno področje, ki spodbuja skupinsko delo. Arhitekturni način razmišljanja je vključujoč, našteje kompetence pa pripomorejo k razvoju splošnih znanj in veščin, ki jih učenci lahko uporabijo na drugih področjih svojega izobraževanja.

Kaj lahko torej dolgoročno pričakujemo od izobraževanja otrok o arhitekturi, prostoru in oblikovanju? Verjamemo, da bodo vsi vključeni v te procese izobraževanja postali bolj ozaveščeni, ustvarjalni in aktivni državljani. V prihodnje bodo lahko bolj suvereno odločali o posegih v prostor in zagovarjali takšne, ki bodo stremeli k izgradnji kakovostnega skupnega prostora. Z izobraževalnim programom o arhitekturi in grajenem prostoru želimo preseči ustaljeno odmaknjenost od pomena prostora, krepiti zavedanje in navdihniti ljudi ter institucije, da bodo zahtevali bolj kakovostno urejanje prostora.

Na spletni strani <https://igrivarhitektura.org/> lahko najdete številne dejavnosti, ki vam lahko pomagajo pri vašem pedagoškem delu.

Pedagogom, ki si želijo bolje spoznati svet arhitekture, prostora in oblikovanja, priporočamo priročnik, ki je dostopen na spletni:

https://www.zrss.si/digitalna_bralnica/igriva-arhitektura/

